

به نام خدا

نقش بازارچه‌های مرزی جنوب شرق کشور در توسعه اقتصادی

ویراسته:

دکتر مرید مالکی

شرکت چاپ و نشر بازرگانی

وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

تهران ۱۳۹۸

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
شابک:

مالکی، مریم، ۱۳۵۳ -

نقش بازارچه‌های مرزی جنوب شرق کشور در توسعه اقتصادی / نویسنده مریم مالکی.
تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ۱۳۹۸.

۲۱۷ ص.

۹۷۸-۹۶۴-۴۶۸۸۰۰-۳

فبیا

کتابنامه: ص ۲۰۹

بازرگانی مرزی -- ایران -- سیستان و بلوچستان
(Border trade -- Iran -- Sistan and Baluchestan (Province*))

بازرگانی مرزی -- ایران

Border trade -- Iran*

رشد اقتصادی -- ایران -- برنامه ریزی -- نمونه پژوهی

Economic development -- Planning -- Iran -- Case studies

HF۳۷۷۰/۲

۳۸۲/۰۹۵۵۷۲

۶۰۵۵۷۷۸

وضعیت فهرست نویسی:

یادداشت:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

شرکت چاپ و نشر بازرگانی

وابسته به مؤسسه مطالعات و نشر بازرگانی

نقش بازارچه‌های مرزی جنوب شرق کشور در توسعه اقتصادی

نویسنده: دکتر مریم مالکی

ویراستار علمی: مرادی

صفحه‌آرا: سولماز دمندانی

طراح جلد: جمال سرور سندان

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۸

قیمت: ۴۰،۰۰۰ تومان

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۶۸-۸۰۰-۳

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

«کلیه حقوق محفوظ و مخصوص شرکت چاپ و نشر بازرگانی است.»

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، نیش کوچه همدان، شماره ۱۲۰۴

توزیع و پخش: ۶۶۹۳۹۳۲۹ - ۰۲۱ / فروشگاه مرکزی: ۶۶۴۲۵۱۱۸ - ۰۲۱

واحد سفارش چاپ کتاب: ۶۶۴۳۹۲۰۶ - ۰۲۱

واحد نشر الکترونیک: ۶۶۴۳۹۲۰۲ - ۰۲۱ / digital.cppc.ir

فروشگاه‌های اینترنتی WWW.CPPC.ir / WWW.1CPPC.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار	۹
فصل اول: مبانی و مفاهیم مرتبط با بازارچه‌های مرزی	۱۳
۱-۱ مقدمه	۱۳
۱-۲ اهمیت مرز و جایگاه ریزه آن در جغرافیای سیاسی	۱۵
۱-۳ مراحل مختلف تعیین خط مرز	۱۶
۱-۴ طبقه‌بندی مرزهای بین‌المللی	۱۷
۱-۵ اختلافات مرزی	۱۹
۱-۶ نقش و کارکرد مرزها	۲۱
۱-۷ تحول کارکرد مرز	۲۳
۱-۸ ارتباطات مرزی	۲۵
۱-۹ مبادلات مرزی	۲۸
۱-۱۰ بازارچه مرزی	۴۱
۱-۱۱ تجارب جهانی از تأسیس بازارچه‌های مرزی	۵۲
۱-۱۲ تجارب بازارچه مرزی در ایران	۵۸
۱-۱۳ آثار ایجاد بازارچه مرزی	۶۰
۱-۱۴ بازارچه‌های مرزی ایران	۷۰

فصل دوم: توسعه در مناطق مرزی ۷۳

۲-۱ مقدمه ۷۳

۲-۲ اقتصاد منطقه‌ای و بازارچه مرزی ۷۴

۲-۳ سیاست‌گذاری توسعه‌ای در مناطق مرزی ۷۶

۲-۴ دیدگاه‌ها راجع به امنیت و توسعه در مناطق مرزی ۷۹

۲-۵ تعادل و عدم تعادل در استان‌های مرزی ۸۰

۲-۶ شکل‌گیری و ظهور تئوری قطب رشد ۸۱

۲-۷ تعادل منطقه‌ای: نیایطی مرز از دیدگاه نظریه مرکز-پیرامون ۸۳

۲-۸ بازگردان برنامه‌ریزی توسعه مناطق مرزی و محروم ۸۷

۲-۹ رویکردهای سیاست‌گذاری اقتصادی بازارچه‌های مرزی ۸۹

۲-۱۰ رویکرد نهادی اقتصاد بازارچه‌های مرزی ۹۱

۲-۱۱ تعاونی‌های مرز نشین راهی توسعه ۹۴

فصل سوم: نقش گمرک در مناطق مرزی ۹۹

۳-۱ مقدمه ۹۹

۳-۲ نقش گمرک از جنبه‌های مالی و اقتصادی ۱۰۰

۳-۳ جایگاه گمرک ایران در شاخص کسب و کار ۱۰۶

۳-۴ جایگاه گمرک ایران در شاخص عملکرد لجستیک تجاری ۱۰۸

فصل چهارم: معرفی استان سیستان و بلوچستان ۱۱۱

۴-۱ مقدمه ۱۱۱

۴-۲ تاریخچه استان ۱۱۵

۴-۳ جغرافیای استان ۱۱۶

۴-۴ بنادر استان ۱۱۷

۴-۵ مزیت ترانزیتی چابهار ۱۲۰

۴-۶ پروژه‌های مورد نیاز برای توسعه ظرفیت‌های بنادر استان ۱۲۱

۴-۷	ظرفیت‌های استان در حوزه تجارت، صنعت و معدن	۱۲۱
۴-۸	اهمیت ترانزیتی ایران و استان سیستان و بلوچستان	۱۲۵
۴-۹	مزیت‌های ترانزیت از طریق ایران	۱۲۵
۴-۱۰	طرح ایجاد کریدور حمل و نقل بین‌المللی و ترانزیتی شرق-غرب	۱۲۷
۴-۱۱	وضعیت ژئواکونومیکی استان سیستان و بلوچستان و تحلیل آن	۱۲۹
۴-۱۱	خلیل وضعیت ژئوپلیتیکی استان سیستان و بلوچستان	۱۳۲
۱۳۵	فصل پنجم: رازچه‌ها، زری ایران و پاکستان	
۵-۱	مقدم	۱۳۵
۵-۲	بازارچه مرزی رازچه در راه دانه	۱۳۷
۵-۳	بازارچه مرزی پشین در ربار	۱۳۷
۵-۴	بازارچه مرزی کوهک در ساوان	۱۳۷
۵-۵	بازارچه مرزی جالق در سراوان	۱۳۸
۵-۶	بازارچه مرزی ریمدان در چابهار	۱۳۸
۱۴۱	فصل ششم: بازارچه‌های مرزی ایران و افغانستان	
۶-۱	معرفی افغانستان	۱۴۱
۶-۲	جغرافیای طبیعی افغانستان	۱۴۲
۶-۳	مرزهای افغانستان	۱۴۳
۶-۴	تژاد، زبان و مذهب در افغانستان	۱۴۳
۶-۵	جغرافیای سیاسی افغانستان	۱۴۴
۶-۶	تقسیمات کشوری افغانستان	۱۴۵
۶-۷	بازارچه مرزی میلک	۱۴۶
۶-۸	بازارچه مرزی گمشاد	۱۴۷
۶-۹	بازارچه مرزی خراسان جنوبی	۱۴۷
۶-۱۰	بازارچه‌های مرزی خراسان رضوی	۱۴۹

فصل هفتم: بازارچه‌های مرزی و توسعه اقتصادی ۱۵۳

۷-۱ توسعه ۱۵۳

۷-۲ توسعه پایدار ۱۵۷

۷-۳ امنیت اقتصادی ۱۵۸

۷-۴ رویکردهای مختلف در مورد توسعه و امنیت در مناطق مرزی ۱۵۸

۷-۵ ویژگی‌های اقتصادی مرزنیسان دو سوی مرز ۱۶۰

۷-۶ آثار بازارچه‌های مرزی کشور بر اقتصاد منطقه‌ای ۱۶۱

۷-۷ نقش بیشتر بازارچه‌های مرزی ۱۶۱

۷-۸ منافع ایجاد شده در اثر تاسیس بازارچه‌های مرزی ۱۶۴

۷-۹ ملاحظات مرزی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی ۱۶۴

۷-۱۰ اقتصاد روستایی مرزی ۱۶۷

۷-۱۱ نقش بازارچه‌های مرزی توسعه استان‌ها ۱۶۸

۷-۱۲ واردات از طریق بازارچه‌های مرزی ۱۷۲

۷-۱۳ واردکننده کالا در بازارچه مرزی ۱۷۳

۷-۱۴ مراحل استنادی واردات ۱۷۴

۷-۱۵ زیرساخت‌های مورد نیاز برای صادرات و واردات بازارچه‌های مرزی ۱۷۴

۷-۱۶ کارکردها و اهداف بازارچه‌های مرزی ۱۷۶

۷-۱۷ بازارچه مرزی بستری برای فعالیت اقتصادی ۱۷۸

۷-۱۸ وضعیت صادرات بازارچه‌های مرزی در ایران ۱۷۸

۷-۱۹ کارکردهای بازارچه‌های مرزی ۱۷۹

۷-۲۰ کارکرد بازارچه‌ها و موقعیت منطقه‌ای ۱۸۱

۷-۲۱ مزایا و محدودیت‌های بازارچه‌های مرزی ۱۸۲

۷-۲۲ ظرفیت‌ها و محدودیت‌های توسعه در جنوب شرق ۱۸۴

فصل هشتم: گردشگری و بازارچه‌های مرزی ۱۸۷

۸-۱ مقدمه ۱۸۷

۸-۲ خرید در بازارچه‌های مرزی ۱۹۰

۸-۳ تاریخچه‌ی خرید در مناطق مرزی ۱۹۱

۸-۴ اهمیت توسعه گردشگری در مناطق مرزی ۱۹۲

۸-۵ نقش‌های موثر بر توسعه گردشگری در بازارچه‌های مرزی ۱۹۴

پیوست: اصطلاحات ۲۰۳

منابع ۲۰۹

پیشگفتار

با توجه به حضور تعداد زیادی از مردم کشورهای همسایه پاکستان و افغانستان برای سفرهای زیارتی، سیاحتی و یا کاری در ایران، ضرورت توجه به ایجاد، توسعه و مدیریت بارها همای مرزی می‌تواند نقش مهمی در توسعه اقتصادی مرزنیسان ایفا کند. در نظام بین‌الملل، کشوری موفق خواهد بود که بتواند مشکلات جمعیتی خود را به حداقل برساند. با استفاده از راهکارهای مختلف اقتصادی و اجتماعی، جمعیت را به ماندن در نواحی مرزی علاقه‌مند نماید و توسعه فضایی آن را با برنامه و مدیریت لازم اعمال کند. با بررسی مناطق مختلف کشور، می‌توان به عدم تعادل‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی پی برد. مناطق مرزی به لحاظ قرار گرفتن در انزوای جغرافیایی، دور بودن از مناطق صنعتی-اقتصادی، جزء مناطق محروم و توسعه نیافته محسوب می‌شوند. در صورت بی‌توجهی به نواحی مرزی شاهد چالش‌های عمده‌ای مانند تخریب، انقباض و از جمعیت و ضعف امنیت خواهیم بود. براساس پژوهش «تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری» که در مجله علمی-پژوهش «برنامه‌ریزی شهری» منتشر شده است، در میان شهرهای مرزی کشور، بیش از ۶۰٪ شهر در فهرست مناطق و شهرهای محروم قرار دارند. شهرهایی که هر کدام از آن‌ها، بخش‌ها و روستاهای کوچک محرومی در حاشیه نقاط مرزی دارند. مناطق مرزی ایران از لحاظ راه‌های دسترسی، امکانات آموزشی و بهداشتی، رفاه و خدمات اجتماعی، شرایط مسکن، بیمه و امکانات اولیه زندگی در پایین‌ترین سطح قرار دارند. بیشتر مناطق مرزی و شهرهای اطراف مرزهای کشور فاقد صنایع مادر و یا کارخانه‌های بزرگ صنعتی هستند و معمولاً حجم سرمایه‌گذاری‌های

اقتصادی در این مناطق بسیار پایین است. همین موضوعات در سال‌های گذشته باعث شده تا کیفیت زندگی در مناطق مرزی کشور و استان‌های مرزی بسیار پایین باشد و استان‌های مرزی جزء مناطق محروم کشور محسوب شوند.

در تمام کشورهای جهان، به مرزهای مشترک میان کشورها به عنوان فرصت نگاه می‌شود. نقاط مرزی معمولاً فرصت‌های اقتصادی مطلوبی هستند که با راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی و رونق اقتصادی و بازرگانی می‌توانند نقش موثری در اقتصاد کشورها بازی کنند. علاوه بر این، این امر به ایجاد اشتغال در جوامع محلی و منطقه‌ای هم منجر می‌شود. نداشتن امکانات مناسب اولیه و تخصصی، نبود مدیریت یکپارچه و هماهنگ، نبود راه‌های دسترسی و جاده‌های مناسب، ناامنی مناطق اطراف، نبود امکانات خدماتی مانند مسافرخانه و رستوران و عدم هماهنگی بین کشور با کشورهای همسایه در این بازارچه‌ها، از دلایل ناکامی راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی در سال‌های گذشته بوده است. این مشکلات و چالش‌ها در شرایطی به ناکامی در راه‌اندازی بازارچه‌های مرزی منجر شده است که به اعتقاد کارشناسان فرهنگ، آداب و رسوم و زبان مشترک این بسیاری از نقاط مرزی کشور با کشورهای همسایه می‌تواند پتانسیلی برای رونق این بازارچه‌ها باشد. پتانسیل‌هایی که به نظر می‌رسد در سال‌های گذشته، چندان جدی گرفته نشده‌اند. در کنار بازارچه‌های مرزی، تعاونی‌های مرزی هم می‌توانند به رونق اقتصادی در شهرها و روستاهای این مناطق کمک بسیاری کنند و در نهایت امنیت را در این مناطق افزایش دهند. علاوه بر مسائل اقتصادی، توجه به مسائل اجتماعی و فرهنگی نیز در مناطق مرزی کشور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و به برقراری امنیت پایدار در ریه‌های کشور کمک چشمگیری می‌کند. به ویژه این که تمام استان‌های مرزی کشور از لحاظ فرهنگی، اجتماعی و مذهبی در شرایطی خاص قرار دارند. ایران از نظر سکونت اقوام گوناگون با مذاهب و زبان‌های مختلف دارای تنوع بسیاری است که بیشتر این اقوام در مناطق و استان‌های مرزی کشور زندگی می‌کنند، به طوری که تمام ۱۶ استان مرزی کشور سرزمین اقوام گوناگون هستند. یکی از استان‌هایی که بیشترین تعداد بازارچه‌های

مرزی در کشور را داراست، استان پهناور سیستان و بلوچستان می باشد که علی رغم پتانسیل های بالقوه برای بازارهای تجاری، همواره از محرومیت های زیادی رنج برده است. در این کتاب به معرفی بازارچه های مرزی جنوب شرق کشور و نقش آن در توسعه اقتصادی پرداخته شده است

www.ketab.ir